

जानकी गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिको विधान,
२०८२(नमुना)

प्रस्तावना

स्वच्छ खानेपानी र स्वस्थ वातावरणको समस्या र आवश्यकतालाई ध्यानमा राखेर उपलब्ध सिमित श्रोत र साधनबाट निर्माण हुने भएका आयोजनाहरूको दीर्घकालीन उपयोग गराई स्थानीय बासिन्दाहरूलाई खानेपानी सुविधा पुऱ्याउन, सरसफाईको स्तर बृद्धि गराउन र जिवनस्तर उठाउन मद्दत पुऱ्याउने उद्देश्यले लुम्बिनी प्रदेश, बाँके जिल्ला, जानकी गाउँपालिका वडा नं.... को स्थानीय खानेपानी उपभोक्ता तथा सरसफाई समूहको आपसी सरसल्लाह र सहमतिमा ..... खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति गठन गरी आयोजनालाई स्थायीत्व दिनको लागि यो विधान तयार गरी जारी गरिएको छ ।

आयोजना संबन्धी संक्षिप्त परिचय :

- क) आयोजनाको नाम .....खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना
- ख) आयोजनाको क्षेत्र जानकी गाउँपालिका वडा नं....., बाँके
- ग) मुहानको नाम तथा ठेगाना र प्रकृति-
- घ) पानी उपभोग गर्ने घर संख्या
- ङ) पानी उपभोग गर्ने वर्तमान जनसंख्या
- च) सहयोगी संस्थाको नाम तथा ठेगाना

यस विधानमा निम्नानुसारका नियमहरू हुनेछन् :

- १.संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: यस विधानको नाम, संस्थाको नाम एवं ठेगाना निम्नानुसार रहनेछ ।
- क) विधानको नाम: “.....खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिको विधान, २०... रहेको छ ।
  - ख) संस्थाको नाम: .....खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति
  - ग) ठेगाना: जानकी गाउँपालिका -....., ...बाँके , लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल
  - घ) संक्षिप्त नाम र ठेगाना: जानकी गाउँपालिका-....., बाँके
  - ङ) विधान प्रारम्भ हुने मिति: यो विधान जानकी गाउँ पालिकामा दर्ता भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२.परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यो विधानमा उल्लेख भएका शब्दहरूले निम्न बमोजिमको अर्थ बुझाउने छ ।

- क) **विधान** भन्नाले ..... खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको विधान २०.. लाई जनाउने छ ।
- ख) **समिति** भन्नाले यस विधान बमोजिम गठन भएको ..... खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति भन्ने सम्झनुपर्दछ ।
- ग) **आयोजना क्षेत्र** भन्नाले आयोजना लागू भई उक्त आयोजनाबाट प्रत्यक्ष लाभ पुऱ्याउने क्षेत्र मात्र सम्झनु पर्दछ ।
- घ) **अध्यक्ष** भन्नाले यो विधान बमोजिम गठन भएको समितिको अध्यक्ष भन्ने जनाउँछ ।
- ङ) **उपाध्यक्ष** भन्नाले यो विधान बमोजिम गठन भएको समितिको उपाध्यक्ष भन्ने जनाउँछ ।
- च) **कोषाध्यक्ष** भन्नाले यो विधान बमोजिम गठन भएको समितिको कोषाध्यक्ष भन्ने जनाउँछ ।
- छ) **सचिव** भन्नाले यो विधान बमोजिम गठन भएको समितिको सचिव भन्ने जनाउँछ ।
- ज) **सदस्य** भन्नाले यो विधान बमोजिम गठन भएको समितिको सदस्य भन्ने जनाउँछ ।
- झ) **पदाधिकारी** भन्नाले यो विधान बमोजिम गठित समितिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव तथा कोषाध्यक्ष पदहरूलाई जनाउँछ ।
- ञ) **कोष** भन्नाले समितिले उपभोक्ताहरूबाट संकलन गरेको रकम र आयोजना सम्बन्धि कामबाट प्राप्त वा अन्य श्रोतहरूबाट प्राप्त रकमलाई जनाउँछ ।
- ट) **उपभोक्ता समूह** भन्नाले ओगट्ने क्षेत्र भित्रको प्रत्येक घरधुरीबाट १८ वर्ष पुरा भएको एकजनाको दरले बनेको उपभोक्ताहरूको समूहलाई जनाउँछ ।
- ठ) **सहयोगी संस्था** भन्नाले आयोजना छनौट देखि लिएर सर्वेक्षण, डिजाइन, लगत ईष्टिमेट तयार पारी निर्माण कार्यमा आर्थिक तथा प्राविधिक रूपले सहयोग गर्ने सरकारी वा गैरसरकारी संस्थालाई जनाउँछ ।

उपभोक्ता समिति र समूह :

३.समितिको उद्देश्य : समिति गठनको देहाय बमोजिम उद्देश्यहरू रहनेछन् ।

- क) सम्बन्धित क्षेत्रमा निर्माण हुन लागेको वा सम्पन्न भएको खानेपानी आयोजनाको संरक्षण एवं सम्बर्द्धन गर्ने ।
- ख) आयोजना निर्माण वापत प्राप्त रकमको उचित परिचालन गर्ने ।
- ग) आयोजना मर्मत सम्भार तथा सुचारु रूपले संचालन गर्नको निमित्त उपभोक्ताहरूसँग नियमित रूपमा रकम संकलन गरी समितिको कोषमा जम्मा गर्ने ।

- घ) उपयुक्त एवं भरपर्दो किसिमको खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाको स्थापना, संचालन, मर्मत संभार एवं विकास गर्ने ।
- ङ) आयोजना मर्मत संभार तथा रेखदेखको निमित्त उपभोक्ता समितिकै श्रोतबाट पारिश्रमीक दिने गरी आवश्यक मर्मत संभार कार्यकर्ता अनिवार्य रूपमा राखी नियमित रूपमा आयोजनाको रेखदेख गर्न लगाउने ।
- च) सहयोगी संस्था (सरकारी वा गैरसरकारी)लाई समुदाय परिचालन एवं आवश्यक जनसहभागिताको व्यवस्था गर्न गराउन सहयोग गर्ने ।
- छ) खानेपानी सम्बन्धि कुनै विवाद आएमा समाधान गर्ने, गराउने ।
- ज) स्वास्थ्य तथा सरसफाई बारे उपभोक्ताहरूलाई सचेत गराउने तथा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
- झ) उपयुक्त व्यवस्थापनको कमी कमजोरीका कारण खानेपानी आयोजनालाई हानी नोक्सानी भइ सेवा बन्द भएमा पूर्ण रूपले जिम्मेवार हुने ।
- ञ) आयोजना सम्बन्धि अन्य आवश्यक कार्य गर्ने ।

४. उपभोक्ता समूहको भेला :

- क) साधारणतया उपभोक्ता समूहको भेला कम्तीमा बर्षमा २ पटक हुनेछ ।
- ख) आयोजना क्षेत्रको १०% सदस्यहरूले अध्यक्षसमक्ष लिखित अनुरोध गरेमा वा समितिका सम्पूर्ण सदस्यको बहुमतले उपभोक्ता समूहको भेला बोलाउन अध्यक्ष समक्ष लिखित अनुरोध गरेमा अध्यक्षले ७ दिनभित्र उपभोक्ता समितिको भेला बोलाउनु पर्नेछ ।
- ग) उपभोक्ता समूहको भेला हुने मिति, समय, स्थान अध्यक्षले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- घ) उपभोक्ता समूहको भेलाको अध्यक्षता समितिको अध्यक्षले, निजको अनुपस्थितिमा कोषाध्यक्षले र निजको पनि अनुपस्थितिमा समितिका सदस्यहरूले आफूमध्येबाट छानेको सदस्यले गर्नेछ ।
- ङ) उपभोक्ता समूहको भेला ३(तीन) दिन अगावै सबै उपभोक्ताहरूलाई भेला हुने स्थान, समय, मिति र सो भेलामा छलफल हुने विषयहरू समेत खुलाई सार्वजनिक रूपमा जानकारी दिईनेछ ।
- च) साधारणसभाको लागि सम्पूर्ण उपभोक्ता संख्याको ५०% उपस्थितिलाई गणपुरक संख्या मानिनेछ ।
- छ) पहिलो पटक सूचना दिई गराईएको भेलामा बस्दा गणपुरक संख्या नपुग भएमा दोश्रो पटक ३(तीन) दिनको म्याद दिई भेला हुन् पुनः सूचना दिईनेछ ।

- ज) यसरी गणपुरक संख्या नपुगी दोश्रो पटकको सूचना बमोजिम भेला हुँदा कुल उपभोक्ता संख्याको २५% उपभोक्ताहरूको उपस्थितिलाई गणपुरक संख्या पुरा भएको मानिनेछ ।
- भ) अन्यथा उल्लेख भए बाहेक कुनै पनि निर्णय उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतबाट गरिने छ ।
- ञ) पहिलो पटकको भेला जानकी गाउँपालिकाको अग्रगामित्वमा बस्न सक्नेछ ।
- ट) भेलामा सम्भव भएसम्म क्षेत्रको सांसद, गा.पा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्ष र अन्य सदस्यहरूलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।

५. उपभोक्ता समूहको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- क) आयोजना निर्माण, संचालन र मर्मत सम्भारका लागि आवश्यक विधान पारित गरी लागु गराउने ।
- ख) उपभोक्ता समूहको भेलाद्वारा उपभोक्ताहरू मध्येबाट समितिको पदाधिकारीहरू तथा सदस्यहरू छनौट गर्ने ।
- ग) समितिको खर्चको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत गर्ने ।
- घ) आयोजनाको आर्थिक श्रोतको आधारमा उपभोक्ता समितिले तयार गरी पेश गरेको वार्षिक आय व्ययको अनुमान स्वीकृत गर्ने ।
- ङ) आयोजनाको दीर्घकालीन संचालनका लागि आवश्यक पर्ने काम कारवाहीमा समितिलाई सहयोग पुर्याउने ।

६. खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिको गठन :

- ख) आयोजना क्षेत्रभित्रका उपभोक्ताहरूको भेलाले सबै धाराबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी आफुमध्येबाट एक खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति गठन गर्नेछ । सो समितिको पदाधिकारीमध्ये जिम्मेवार पदमा कम्तीमा एकजना महिला प्रतिनिधित्व समेत सम्पूर्ण सदस्य संख्याको न्यूनतम ३३% (एक तिहाई) महिला प्रतिनिधित्व हुनुपर्नेछ । यसरी समिति गठन गर्दा सो क्षेत्रमा सम्पूर्ण उपभोक्ताहरू मध्ये ५०% भन्दा बढी घरधुरीका उपभोक्ताहरूको उपस्थितिबाट छनौट भएको हुनुपर्नेछ । आयोजनाको आकार अनुसार ५ देखि ९ सदस्यीय उपभोक्ता समिति गठन गर्न सकिने छ ।
- ख) यसरी गठित समितिका पदाधिकारीहरू र सदस्यहरू निम्न बमोजिम हुनेछन् ।
  - १) अध्यक्ष १ जना
  - २) उपाध्यक्ष १ जना

३)कोषाध्यक्ष १जना

४)सचिव १जना

५)सदस्य बढीमा ५ जनासम्म

ग) उपभोक्ता समितिको पदाधिकारीहरूको पदावधि चार (४) वर्षको हुनेछ र कुनै पदाधिकारी पुनः छनोट हुन सक्नेछ ।

७. खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूको योग्यता :

क) १८ वर्ष उमेर पुगेको नेपाली नागरिक

ख) परिपक्व, सक्रिय र समितिको कामको लागि समय दिन सक्ने ।

ग) विभिन्न ठाउँमा उपभोक्ता समूहको प्रतिनिधित्व गर्न सक्ने ।

घ) उपभोक्ताहरूलाई संगठन गर्न सक्षम भएको ।

ङ) गाउँले वा उपभोक्ताहरूको आदर, विश्वास प्राप्त भएको ।

च) आफ्नो घर आँगन सरसफाई गर्ने वानी भएको, चर्पी बनाउने वा चर्पी बनाउने जोश जाँगर भएको, फोहर मैलाको उचित तरीकाबाट तह लगाउने जस्ता स्वास्थ्य तथा सरसफाईको काममा सधैं अगुवा भइ गाउँलेहरूको बीच उदाहरणको रूपमा प्रस्तुत हुन सक्ने ।

छ) तालिममा सहभागी हुन सक्ने र खानेपानी आयोजनाको तर्जुमा, निर्माण कार्य संचालन तथा मर्मत सम्भारमा निरीक्षण, मुल्याङ्कन तथा अनुगमन जस्ता विभिन्न कार्यका लागि व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी वहन गर्न सक्ने ।

ज) दृश्य वा अदृश्य रूपमा खानेपानी आयोजना वा अन्य ठेकेदारी काममा संलग्न नभएको वा हुन नहुने ।

झ) समितिका पदाधिकारीहरू साधारणतया लेखपढ गर्न सक्ने हुनुपर्नेछ ।

८. समितिका पदाधिकारीहरूको अयोग्यता :

क) मानसिक वा शारीरिक रूपले अस्वस्थ भएको ।

ख) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा सजाय पाएको ।

९. उपभोक्ता समितिको भेला :

क) उपभोक्ता समितिको भेला कम्तीमा ३ महिनामा १ पटक (वर्षको ४ पटक) बस्नेछ । आवश्यकता अनुसार थप भेला राख्न सकिनेछ ।

ख) समितिको भेला अध्यक्षले तोकेको समय, मिति र स्थानमा सचिवले बोलाउनेछ ।

- ग) समितिको भेलाको अध्यक्षता अध्यक्षले, निजको अनुपस्थितिमा कोषाध्यक्षले र निज पनि अनुपस्थिति रहेमा समितिको भेलामा उपस्थित सदस्यहरूले आफू मध्येबाट छानेको सदस्यले गर्नेछ ।
- घ) समितिको भेलामा ५०% सदस्यहरूको उपस्थितिलाई गणपुरक संख्या मानिनेछ ।
- ङ) उपभोक्ता समितिको भेलाको सूचना भेला बस्नु भन्दा कम्तिमा ३ दिन अगावै समितिका सदस्यहरूलाई दिनुपर्नेछ ।
- च) पहिलो पटक सूचना गरी बसेको उपभोक्ता समितिको भेलामा गणपुरक संख्या नपुगेमा दोश्रो पटक पुनः ३ दिनको सूचना गरिनेछ ।
- छ) दोश्रोपटक सूचना गरी बोलाइएको भेलामा ३५% सदस्यहरूको उपस्थितिलाई गणपुरक संख्या मानिनेछ ।
- ज) अन्यथा उल्लेख भए बाहेक कुनै पनि निर्णय उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतबाट गरिनेछ ।
- झ) भेला सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गर्नेछ ।

१०. विशेष भेलाको व्यवस्था :

३५% भन्दा बढी सदस्यले अध्यक्ष समक्ष लिखित अनुरोध गरेमा अध्यक्षले ७ दिनभित्र विशेष भेला बोलाउनेछ ।

११. उपभोक्ता समितिको काम कर्तव्य र अधिकार :

उपभोक्ता समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) उपभोक्ता समुहको भेलाले पारित गरेको निर्णयहरू संबन्धित सहयोगी संस्थाहरूमा पठाउने र सो को कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- ख) समितिको प्रतिनिधित्व गरी आयोजनाको सम्झौता गर्ने ।
- ग) नेपाल सरकार तथा दातृ संस्थाबाट उपलब्ध साधन श्रोतको परिचालनको साथै आयोजनालाई आवश्यक पर्ने स्थानीय श्रोत साधन समेत उपलब्ध गर्न गराउन संबन्धित सहयोगी संस्थालाई सहयोग गर्ने ।
- घ) आयोजनाको निर्माण अवस्था देखि नै व्यवस्थित रूपमा सरसफाई कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने गराउने ।
- ङ) आयोजना शुरु हुँदा देखि नै आवश्यक मात्रामा जनसहभागिता जुटाउने व्यवस्था मिलाउने ।
- च) मर्मतसम्भार कोष खडा गर्नको लागि आयोजनाको ल.ई. अंकको १% उपभोक्ताहरूबाट संकलन गर्ने ।

- छ) आयोजनाको मर्मत संभार गर्न तथा मर्मत संभार कार्यकर्ता परिचालन गरी आयोजना व्यवस्थित रूपले संचालन गर्नको लागि उपभोक्ताहरूसँग नियमित रूपले प्रत्येक महिना रकम संकलन गरी समितिको कोषमा जम्मा गर्ने ।
- ज) आयोजनाको मूल, जग्गा तथा पाईप लाईन सम्बन्धि वा अन्य कुनै कुराको विवाद उठेमा सोको समाधान गर्ने र सो को जानकारी संबन्धित सहयोगी संस्थामा दिने ।
- झ) आयोजना सुचारु रूपले संचालन गर्न तथा रेखदेख गर्नका लागि आवश्यक संख्यामा मर्मत संभार कार्यकर्ताको छनौट गर्ने र निजको पारिश्रमीक तोक्ने तथा सोको जानकारी संबन्धित सहयोगी संस्थामा दिने ।
- ञ) समितिले आफ्नो कार्य नियमित एवं सुचारु रूपले संचालन गर्न आवश्यकता परेमा आफ्नो मातहतमा उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- ट) आयोजना हस्तान्तरण भैसकेपछि थप धाराहरूको माग भइ आएमा पानीको श्रोत पर्याप्त भइ पानी संचालनमा कुनै बाधा नपर्ने भएमा समितिको भेलाबाट निर्णय गराई संबन्धित सहयोगी संस्थाबाट स्वीकृति लिई थप धारा दिन सक्नेछ ।
- ठ) आयोजनाको हानी नोक्सानी गर्ने व्यक्तिलाई उचित कारवाही गर्ने र दण्ड जरिवाना तोक्ने ।
- ड) आयोजनामा प्राकृतिक प्रकोप जस्तै: भुकम्प, बाढी पहिरो आदिले क्षति गरेमा मर्मत संभार गरी सो को संबन्धित सहयोगी संस्थालाई जानकारी दिने र समितिले गर्न नसक्ने भएमा पुनः निर्माणका लागि यस गाउँपालिका र सहयोगी संस्थाको कार्यालयमा रितपूर्वक माग गर्ने ।
- ढ) स्वास्थ्य तथा सरसफाई बारे उपभोक्ताहरूलाई सचेत गराउने तथा सो बारे जनचेतना अभिवृद्धि गर्न आवश्यक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- ण) फोहर फाल्ने खाडल, चर्पी आदि आयोजना क्षेत्रका घरपरिवार तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा बनाउने तथा बनाउन लगाउने ।
- त) मर्मत कार्यकर्ता एवं स्वयंसेवक तथा स्वयंसेवीकाहरूको सहयोगबाट खानेपानी प्रणालीको संचालन संभारको साथै स्वास्थ्य शिक्षा, सरसफाई एवं वातावरण संरक्षण अभियान सुचारु रूपले संचालन गर्ने तथा चालु राख्ने ।
- थ) आय-व्ययको हिसाब राम्रोसँग राखी वार्षिक रूपमा लेखा परिक्षण गराउने र सो को अनुमोदनका लागि उपभोक्ता समूहको भेलामा राख्ने र त्यसको जानकारी संबन्धित सहयोगी संस्थालाई पठाउने ।
- द) समितिको कोष व्यवस्थित बनाउन बैंकमा खाता खोली रकम जम्मा गर्ने र आवश्यक परेको बेलामा समितिबाट पास गराई भिक्ने ।

- ध) समितिको कुनै पद रिक्त हुन आएमा उपभोक्ता समूहको भेला नभएसम्मका लागि उपभोक्ता समूह मध्येबाट समितिको भेलाले त्यस्तो पदमा मनोनित गर्ने र पछि उपभोक्ता समूहको भेलाबाट सो को अनुमोदन गराउने ।
- न) समिति वा स्थानीय उपभोक्ताबाट गराउने भनी मन्जुर गरिएको काम प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष तवरले अन्य ठेकेदारबाट गर्न वा गराउन पाईने छैन ।
- प) यी माथी उल्लेख गरिएको बाहेक समितिको अन्य काम कर्तव्य र अधिकार उपभोक्ता समूहको भेलाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१२. पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१२.१ अध्यक्ष : अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) उपभोक्ता समूह र उपभोक्ता समितिको भेलाको अध्यक्षता गर्नु प्रत्येक निजी वा सार्वजनिक धाराबाट पानी महसुल संकलन गर्ने र सो रकमको कोष बाँधी आयोजना संचालन समेत संभार कार्यमा प्रयोग गर्ने ।
- ख) उपभोक्ता समूह र उपभोक्ता समितिको भेला हुने मिति, समय र स्थान तोक्ने, आयोजना निर्माण मर्मत अवधिमा उपभोक्ता समितिले गरेको कार्यको सहयोगी संस्थाबाट भएको भुक्तानी विवरण, निर्माण सामग्री, कार्यमा संलग्न कामदारहरूको पुरा तथा आंशिक ज्याला भुक्तानी तथा जनश्रमका छुट्टाछुट्टै विवरण राख्ने तथा भुक्तानी भएको रकम कोषमा जम्मा गर्ने ।
- ग) समितिको भेलामा मत बराबर भए निर्णायक मत दिने ।
- घ) आयोजना बारे दैनिक जानकारी राख्ने ।
- ङ) समय समयमा सहयोगी संस्थालाई आयोजनाको अवस्था बारेमा जानकारी गराउने ।
- च) आफ्नो समूहका उपभोक्ताहरूसँग सम्पर्क राखी आयोजना सम्बन्धि जानकारी लिने दिने र भेलालाई जानकारी गराउने ।

१२.२ उपाध्यक्ष: उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ ।

- क) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा अध्यक्षले सम्हालेको सम्पूर्ण कार्य गर्ने ।
- ख) अध्यक्षलाई कार्य सम्पादनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- ग) अध्यक्षको निर्देशानुसार आयोजनाको स्थायीत्वको लागि विभिन्न कार्य गर्ने ।
- घ) आफ्नो समूहका उपभोक्ताहरूसँग सम्पर्क राखी आयोजना संबन्धि जानकारी लिने, दिने र भेलालाई जानकारी गराउने ।

१२.३ कोषाध्यक्ष : कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) अध्यक्षको निकटतम सम्पर्कमा रही कार्य गर्ने ।
- ख) समितिको नाममा जम्मा हुन आएको चल-अचल, नगद, जिन्सी आदि सम्पत्तिको जिम्मा लिई त्यसको हिसाब किताब तथा श्रेस्ता अद्यावधिक राख्ने ।

- ग) समितिको आर्थिक कारोबारको रेखदेख र नियन्त्रण गर्ने ।
- घ) प्रत्येक महिनाको आम्दानी र खर्चको फाँटवारी तयार गरी दुरुस्त राख्ने ।
- ङ) प्रत्येक वर्ष कम्तीमा वर्षको एक पटक उपभोक्ता समूहको भेलामा आयोजनाको आम्दानी र खर्चको विवरण जानकारी गराई खर्चको अनुमोदन गराउने ।
- च) अध्यक्षसँग संयुक्त दस्तखतमा बैकमा समितिको खाता खोली संचालन गर्ने ।
- छ) खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना संचालनमा नियमानुसार उपभोक्ता समितिको दायित्व पुरा गर्न श्रोत परिचालन गर्ने काम लगायत अन्य काममा अध्यक्षलाई सहयोग र सल्लाह दिने ।
- ज) आफ्नो समूहमा उपभोक्ताहरूसँग सम्पर्क राखी आयोजना संबन्धि समय समयमा जानकारी लिने, दिने र भेलालाई जानकारी गराउने ।
- झ) अन्य आवश्यक तोकिएको काम गर्ने ।

१२.४ सचिव : सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) समितिको निर्णय बमोजिम उपभोक्ता समूहको भेला बोलाउने ।
- ख) अध्यक्षको आदेश बमोजिम उपभोक्ता समितिको भेला बोलाउने ।
- ग) उपभोक्ता समूह र समितिको भेलाको छलफल तथा निर्णयहरूको अभिलेख राख्ने ।
- घ) उपभोक्ता समूह र उपभोक्ता समितिको भेलाको निर्णयहरू प्रमाणित गर्ने ।
- ङ) उपभोक्ता समूहको भेलामा समितिको वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
- च) विधान, नीति र निर्णय अनुरूप उपभोक्ता समितिको तर्फबाट लेखापढी गर्ने ।
- छ) आफ्नो समूहका उपभोक्ताहरूसँग सम्पर्क राखी आयोजना सम्बन्धि जानकारी लिने, दिने र भेलालाई जानकारी गराउने ।
- ज) उपभोक्ताहरूको हितलाई ध्यानमा राखी अध्यक्षले तोकेको वा निजको अनुमति लिई अन्य आवश्यक कार्य गर्ने ।

१२.५ सदस्य : सदस्यहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- क) समितिको भेलामा सक्रिय रूपले भाग लिने ।
- ख) अध्यक्षको निर्देशानुसार आयोजनाको स्थायित्वको निमित्त कार्य गर्ने ।
- ग) आफ्नो समूहका उपभोक्ताहरूसँग सम्पर्क राखी आयोजना सम्बन्धि जानकारी लिने, दिने र भेलालाई जानकारी गराउने ।
- घ) आयोजना सम्बन्धि कुनै समस्या आइपरेमा उचित तवरले समाधान गर्न प्रयत्न गर्ने।
- ङ) समिति र उपभोक्ता समूहको भेलाले निर्णय गरेका कुराहरू कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।

१२.६ सल्लाहकारको व्यवस्था :

उपभोक्ताहरूको भेलाले संबन्धित आयोजना भित्रका स्थानीय पालिका वडा अध्यक्ष, निर्वातमान अध्यक्ष लगायतका ५ जना सम्म सल्लाहकारहरूको छनोट गर्न सक्ने ति सल्लाहकारहरूको निर्णयको आधिकार हुने ।

१३. कोषको व्यवस्था: समितिको कोषको श्रोत देहाय बमोजिम हुनेछ :

- क) समितिको कुनै श्रोतबाट प्राप्त चन्दा, पुरस्कार, आर्थिक सहायता तथा अनुदान ।
- ख) दण्ड जरिवानाबाट उठेको रकम ।
- ग) समितिले प्राप्त गरेको ऋण ।
- घ) उपभोक्ताहरूबाट उठाइएको पानी महशुल लगायत अन्य रकम ।
- ङ) निर्माण वा अन्य श्रोतबाट आयोजनामा बचत भएको रकम वा अन्य श्रोतबाट प्राप्त रकम ।

१४. मर्मत संभार कोष (अक्षय कोष) :

- क) प्रति निजि धारा न्यूनतम रु.३००० (तिन हजार) उपभोक्ताहरूबाट संकलन गरी एक मर्मत संभार कोष खडा गरिनेछ ।
- ख) यो कोषको रकम मुद्दती खातामा राखी यसको ब्याजबाट आएको रकम साधारण कोषमा दाखिला गरी अत्यावश्यक भएमा मर्मत संभारको लागि भिक्त सकिनेछ ।

१५. साधरण कोष (बचत/चालुखाता) :

- क) आयोजनाको कार्य संचालनका लागि मर्मत संभार कोषको ब्याजबाट प्राप्त रकम तथा पानी महशुल उठाई प्राप्त गरेको रकम लगायत अन्य श्रोतबाट प्राप्त रकम सबै रकम जम्मा गरी एक साधारण कोष खडा गरिने छ ।
- ख) समितिको तर्फबाट गरिने सबै खर्च यसै कोषबाट ब्यहोरिने छ ।
- ग) यो कोषको संचालन उपभोक्ता समितिको अध्यक्षको अनिवार्य, कोषाध्यक्ष र सचिबको संयुक्त हस्ताक्षर मध्ये कुनै एकको हस्ताक्षर बाट हुनेछ ।

१६. चल, अचल सम्पत्ति :

उपभोक्ता समिति एक अविच्छिन्न उत्तराधिकारी भएको हुँदा आयोजना निर्माण हुनु अघि र पछि समितिको नाममा प्राप्त सबै प्रकारको चल अचल सम्पत्ति उपर समितिको स्वामित्व हुनेछ ।

१७. लेखापरीक्षण :

- क) समितिको खर्चको लेखा परीक्षण प्रत्येक वर्ष आश्विन महिना भित्र उपभोक्ता समितिको भेलाले नियुक्त गरेको लेखा परीक्षकबाट गराइनेछ ।
- ख) लेखापरीक्षणको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा जानकी गाउँपालिका र सहयोगी संस्थामा पठाउनु पर्ने छ ।

विविध

१८. अविश्वासको प्रस्ताव :

- क) समितिको कुनै वा सबै पदाधिकारी विरुद्ध पद अनुसारको आचरण नगरेको भनी उपभोक्ता समूहका २५% ले लिखित निवेदन समितिमा दर्ता गरेमा अध्यक्षले निवेदन दर्ता भएको ७ दिन भित्र उपभोक्ता समूहको भेला बोलाउनेछ र सो भेलामा खानेपानी योजनाबाट लाभान्वित हुने कम्तीमा ५०% घरधुरी संख्याको सदस्य उपस्थित हुनु पर्नेछ । यसरी उपस्थित सदस्यको २/३ बहुमतले सो प्रस्ताव पारीत गरेमा निज पदाधिकारी आफ्नो पदबाट हट्नेछ ।
- ख) तर उपभोक्ता समूह वा समितिले अविश्वासको प्रस्ताव राखेको त्यस्तो पदाधिकारीलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौका दिइनेछ ।

१९. सदस्यताबाट मुक्त हुने अन्य अवस्था :

- क) मृत्यु भएमा ।
- ख) बसाई सरी अन्यत्र गएमा ।
- ग) कुनै पदाधिकारी आफ्नो पदबाट हट्न चाही अध्यक्ष समक्ष राजीनामा पेश गरेमा तथा त्यस्तो राजीनामा समितिको बहुमतबाट स्वीकृत भएमा ।
- घ) कुनै पदाधिकारी मनासिव कारण नदेखाई विना सूचना लगातार ४ पटकसम्म समितिको भेलामा अनुपस्थित भएमा त्यस्तो पदाधिकारीलाई समितिको निर्णयानुसार पदबाट मुक्त गर्न सकिनेछ ।
- ङ) मानसिक असन्तुलन भएमा ।

२०. समिति भंग हुन सक्ने अवस्था :

उपभोक्ता समूहको भेलामा उपस्थित ५०% भन्दा बढी घरधुरी संख्याको उपभोक्ताहरु मध्ये दुई तिहाई उपभोक्ताहरुको सहमतिबाट समितिले राम्रो काम गरेको छैन भन्ने ठानेर हालको उपभोक्ता समिति भंग गर्ने निर्णय गरेमा त्यस्तो समिति भंग हुनेछ । तर आयोजनाको काममा बाधा पर्न नदिन तुरुन्त सोही भेलाले अर्को समिति गठन गर्नु पर्नेछ ।

२१. विधान संशोधन तथा नियमावली तर्जुमा :

- क) यस विधानमा दफाहरु आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्नु परेमा समितिले संशोधन गरी उपभोक्ता समूहको भेलाद्वारा अनुमोदन गराउनु पर्नेछ । यसरी उपभोक्ता समूहको बहुमतले पारीत गरेको संशोधन संबन्धी प्रस्ताव जानकी गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई समन्वय समितिले स्वीकृत दिएको मितिदेखि लागु हुनेछ।
- ख) समितिले यो विधान बमोजिमको उद्देश्य प्राप्त गर्न अन्य नियम आफै बनाउन सक्नेछ ।
- ग) यो विधान प्रारम्भ हुँदा बहाल रहेको समिति यसै विधान बमोजिम गठन भएको मानिनेछ ।

२२. खारेजी बचाउ :

- क) यो विधान पारीत भई लागु हुन अगाडि उपभोक्ता समितिको भेलाबाट निर्णय भई सम्पादन भएका कार्यहरु यसै विधान बमोजिम भए गरे सरह मानिनेछ ।
- ख) यस विधान अन्तर्गत गठीत उपभोक्ता समिति आयोजना संचालन रहने अवधिभर कायम रहनेछ ।
- ग) कुनै परिस्थितिमा समिति कायम रहन नसक्ने अवस्था आईपरेमा समितिको सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्ति नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको हुनेछ ।
- घ) यस विधानमा नभएको वा प्रचलित नेपाल कानूनसँग बाझिएको हकमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम र अरु कुराका हकमा यसै विधान बमोजिम हुनेछ ।

अनुसुचिहरु

१. उपभोक्ता समितिको छाप

२. उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुको नामावली र ठेगाना ।

अनूसूची - १

.....खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितीको छाप

गोलाकार दुईवटा लाईनको बिचमा माथिपट्टी
.....खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति रहनेछ ।

गोलाकार दुईवटा लाईनको बिचमा तलपट्टी
जानकी गाउँपालिका वडा नं....., ..., बाँके रहनेछ ।

बिच भागमा खानेपानी धारोको टुटी अंकित रहनेछ । धारोको मुनि स्थापना मिति
लेख्नुपर्नेछ ।

अनुसूची-२

.....खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुको
नामावली

क्र.स..	नाम थर	पद	लिंग	ठेगाना	हस्ताक्षर
१		अध्यक्ष			
२		उपाध्यक्ष			
३		कोषध्यक्ष			
४		सचिब			
५		सदस्य			
६		सदस्य			
७		सदस्य			
८		सदस्य			
९		सदस्य			

समाप्त

..... खानेपानी तथा सरसफाइ

उपभोक्ता समितिको

।
।
।

विधान

।
।
।

जानकी-....., बाँके

२०..